

*Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.501.002
Науково-дослідного інституту
Інформатики і права НАПрН України
доктору юридичних наук, професору,
заслуженому діячу науки і техніки України
Белякову К.І*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Шопіної
Ірини Миколаївни на дисертацію Сказко Олени Миколаївни «Правові
засади вирішення доменних спорів в Україні», подану на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»**

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження обумовлена тим, що внаслідок активного розвитку цифрових технологій велика кількість процесів в економічній, політичній, військовій, правовій, освітній, медичній, екологічній та інших сферах здійснюються у цифровому середовищі. Це закономірно підвищує кількість користувачів мережі Інтернет та обумовлює збільшення кількості доменних імен. Україна, як держава, в якій розвиток цифрових технологій відбувався досить повільними темпами, протягом останнього десятиліття значно підвищила динаміку кількості делегованих приватних доменів: якщо у 2002 році їх нараховувалося 550, то станом на 1 травня 2021 року - 24356.

Враховуючи, що використання доменних імен пов'язана із реалізацією фізичними та юридичними особами своїх економічних, політичних та інших інтересів, закономірно, що процес реєстрації і використання доменних імен постійно супроводжується доменними спорами. Ця категорія юридичних конфліктів є відносно новою для національної правової системи. Певні труднощі правозастосовної практики виникають внаслідок необхідності звернення до

документів Інтернет-корпорації з присвоєння імен та номерів (ICANN), трактуванні дій, які охоплюються явищем «кіберсквотинг», розумінні правил та процедур Всесвітньої організації інтелектуальної власності або інших акредитованих корпорацією ICANN установ, уповноважених вирішувати доменні спори. У поєднанні з недостатнім висвітленням цієї проблематики у науці інформаційного права вказане обумовлює актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження О. М. Сказко.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена логічною структурою дисертаційного дослідження, яка включає анотацію, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, цілком обґрунтовано поділені на 7 підрозділів, список використаних джерел та додатки. Об'єкт та предмет дисертаційного дослідження сформульовані коректно та відповідають вимогам МОН України. Виходячи із формулювання предмету дослідження, яким стали правові засади вирішення доменних спорів в Україні, авторка визначила завдання дисертаційної роботи, зокрема: визначити поняття та ознаки доменного спору; з'ясувати сутність розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів; охарактеризувати особливості юрисдикційних та неюрисдикційних форм вирішення доменних спорів в Україні; визначити правовий статус центрів вирішення доменних спорів; окреслити шляхи вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні; сформулювати перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг; визначити особливості розвитку саморегульованих механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні. Виконання цих завдань дозволило їй досягти цілі дисертаційного дослідження – на підставі комплексного аналізу теоретико-правових джерел, національних і міжнародних правових актів визначити сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформулювати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації обумовлена також використанням дисертанткою потужної методологічної бази. Методологічною основою дисертаційного дослідження О. М. Сказко стало поєднання загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, об'єднаних системним підходом. Методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції було досить вдало використано авторкою під час формулювання сутнісних ознак доменного спору (підрозділ 1.1) та визначення особливостей розмежування між нормами інформаційного та інших галузей права у сфері вирішення доменних спорів (підрозділ 1.2). Формально-догматичний та історико-правовий методи дозволили охарактеризувати юрисдикційні та неюрисдикційні форми вирішення доменних спорів в Україні (підрозділ 2.1), а також визначити перспективи впровадження юридичної відповідальності за кіберсквотинг (підрозділ 3.2). Системно-структурний і компаративний методи досить плідно застосовувалися дисертанткою під час з'ясування сутності правового статусу центрів вирішення доменних спорів (підрозділ 2.2). Лінгвістично-правовий метод дозволив авторці вельми слушно удосконалити понятійний апарат досліджуваної проблематики (підрозділи 1.1, 2.1, 3.2). Метод правового моделювання дав змогу дисертантці окреслити напрями вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні (підрозділ 3.1), а також дослідити розвиток саморегулівних механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні (підрозділ 3.3). Статистичний і соціологічний методи та метод документального аналізу використано під час дослідження особливостей суспільних відносин у сфері реєстрації та використання доменних імен, а також вирішення доменних спорів (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 3.2).

Обґрунтованості та достовірності положень дисертації сприяв вдалий вибір науково-теоретичного підґрунтя дослідження, який становлять напрацювання фахівців у галузі теорії та історії права, інформаційного права і

права інтелектуальної власності, адміністративного, цивільного й господарського права та процесу, міжнародного приватного права, філософії, соціології, психології та інших наук.

Слід позитивно відзначити нормативну основу дослідження, якою є Конституція України, закони України «Про інформацію», «Про телекомунікації», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», інші законодавчі та підзаконні акти України, в яких визначено засади суспільних відносин, які виникають під час вирішення правових спорів в інформаційній сфері, документи Інтернет-корпорації з присвоєння імен та номерів (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, або ICANN) та акти Адміністратора публічного домену .UA. Все це дозволило дисертантці дослідити всі аспекти правовідносин у досліджуваній сфері та сформулювати аргументовані пропозиції щодо їх вдосконалення.

Емпіричну основу дослідження складають статистична звітність органів державної влади України та Адміністратора публічного домену .UA, судові рішення, рішення Центру з арбітражу та посередництва Всесвітньої організації інтелектуальної власності, результати соціологічних досліджень і політико-правова публіцистика, що також свідчить про високий рівень достовірності положень дисертаційної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертації вперше на підставі комплексного дослідження інформаційного законодавства і правозастосовної практики визначено сутність та особливості правового забезпечення вирішення доменних спорів в Україні та сформульовано напрями його вдосконалення. За результатами дослідження авторкою сформульовано низку висновків, узагальнень, пропозицій і рекомендацій, зокрема, уперше на підставі аналізу теоретико-правових джерел та актів інформаційного законодавства сформульовано поняття доменного спору у широкому розумінні як виду правового спору, який виникає у регулятивних правовідносинах, пов'язаних з реєстрацією та/або використанням доменних імен, унаслідок ідентичності або схожості до

ступеня ототожнення певного доменного імені з торговельною маркою третьої сторони або найменуванням органу публічної влади, за умови відсутності в однієї зі сторін спору прав та законних інтересів стосовно цього доменного імені внаслідок порушення визначених компетентними органами правил реєстрації та використання доменних імен; у вузькому розумінні доменні спори являють собою вид правових спорів, пов'язаних із захистом у судовому та досудовому порядку порушених майнових прав та інтересів суб'єктів правовідносин, пов'язаних з реєстрацією та використанням доменних імен.

Дисертанткою переконливо обґрунтовано, що розмежування між нормами інформаційного і цивільного права, якими регулюється вирішення доменних спорів, здійснюється за критерієм інтересу, який у цивільно-правових відносинах буває суто приватним, а в інформаційно-правових – як публічним, так і приватним; що стосується норм господарського права, то обов'язковою умовою їх застосування є ведення сторонами спору господарської діяльності, яка має на меті виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність, тоді як у межах інформаційного права ведення стороною доменного спору господарської діяльності не є обов'язковою ознакою.

Авторкою на підставі аналізу ще не висвітленої в Україні проблематики діяльності центрів доменних спорів держав-членів ЄС доведено, що доменні спори за участю органів державної влади і місцевого самоврядування, предметом яких є неправомірна реєстрація та/або використання у доменному імені їх назви, мають публічно-правовий характер, що відповідає правовій позиції Європейського Союзу, яка знайшла своє втілення у пп. d ч.3 ст.21 Регламенту ЄС 874/2004, відповідно до яких до недобросовісного (недобросовісного) використання доменного імені належить використання в ньому назви державного органу.

До цікавих та таких, що характеризуються науковою новизною, положень дисертації слід віднести те, що авторкою удосконалено розуміння юрисдикційних форм вирішення доменних спорів, які мають національний (локальний у межах певної держави) характер і регламентуються вимогами процесуальних кодексів, у межах яких здійснюється судочинство, та визначено особливості їх судового розгляду; окреслено напрями вдосконалення інформаційного законодавства в сфері вирішення доменних спорів в Україні; визначено шляхи розвитку саморегулювних механізмів захисту права на доменне ім'я в Україні. Перелік нових і цінних для подальшого розвитку науки інформаційного права положень дисертаційного дослідження О. М. Сказко можна продовжувати.

Практичне значення одержаних результатів обумовлено тим, що сформульовані в дисертації положення можуть бути використані та вже використовуються: у законотворчій діяльності – під час удосконалення актів інформаційного законодавства у досліджуваній сфері; у науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблем реєстрації та використання доменних імен і вирішення доменних спорів; у правозастосовчій діяльності – для вдосконалення діяльності з вирішення доменних спорів; навчальному процесі – для підготовки та проведення лекційних і семінарських занять під час викладання дисциплін «Інформаційне право» та низки спеціальних дисциплін.

Аналіз **повноти викладу положень дисертації в опублікованих працях** свідчить, що вони стали відомими широкому колу наукової громадськості. Основні положення та результати дисертації відображено у 22 наукових працях автора, серед яких сім наукових статей, одну з яких опубліковано у фаховому науковому виданні Європейського Союзу, та 15 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Дисертація за стилем викладення і оформленням повністю відповідає вимогам п.9, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України

від 6 березня 2019 р. № 167, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40.

Надаючи загальну позитивну оцінку дисертаційному дослідженню, варто вказати на окремі **недоліки та дискусійні положення**, що містяться в тексті роботи.

Зокрема:

1. У підрозділі 1.1 авторка пише, що доменний спір виникає у регулятивних правовідносинах особливого типу, для яких є характерною наявність саморегулятивних механізмів за зменшення порівняно із класичними регулятивними відносинами впливу держави, що відповідає концепції так званого «м'якого права». Однак сутність вказаного «м'якого права» дисертантка не висвітлює, що потребує додаткових пояснень.
2. Зміст підрозділу 2.2 «Правовий статус центрів вирішення доменних спорів» уявляє собою вихід за межі предмету дисертаційного дослідження, оскільки присвячений не національним особливостям вирішення доменних спорів, а аналізу зарубіжного досвіду у досліджуваній дисертанткою сфері.
3. У підрозділі 3.2 авторка виокремлює чотири види відповідальності – інформаційну кримінально-правову, адміністративно-правову, цивільно-правову та дисциплінарну. Однак, виходячи із класичного розуміння феномену юридичної відповідальності, слід було висвітлити ще й один її вид – інформаційну матеріальну відповідальність, що виражається в зобов'язанні працівників покрити цілком або частково матеріальний збиток, завданий з їхньої провини.

4. Потребує додаткових пояснень позиція авторки щодо непрозорості діяльності Національного офісу інтелектуальної власності (висновок 7 дисертації).
5. Враховуючи, що авторка активно використовувала при написанні дисертації роботи зарубіжних вчених з досліджуваної проблематики, про що свідчить аналіз списку використаних джерел, варто було відобразити прізвища цих науковців у вступі до дисертації.

Наведені зауваження носять характер побажань і не впливають на загальний позитивний висновок щодо якості проведеного дослідження.

В цілому на підставі аналізу тексту дисертації О.М. Сказко на тему «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» можна переконатися, що вона є самостійною завершеною працею, в якій одержано нові достовірні та обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують вагоме для науки інформаційного права завдання, а саме визначити сутність та особливості вирішення доменних спорів в Україні та сформулювати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законотворчості та правозастосовної діяльності у досліджуваній сфері. За змістом та формою дисертація цілком відповідає встановленим Кабінетом Міністрів України та МОН України вимогам та профілю спеціальності 081 «Право».

Висновок. Дисертаційне дослідження на тему «Правові засади вирішення доменних спорів в Україні» за своїми актуальністю, достовірністю і обґрунтованістю, науковою новизною і практичним значенням відповідає вимогам, передбаченим Законом України «Про вищу освіту», пп. 9-12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40, а його авторка – Сказко Олена Миколаївна - за результатами проведення публічного захисту

заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»).

**Професор кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

І. М. Шопіна

